

ЗАХАРЧЕНКО

УДК 65.03

ДАРАКОВ

Віталій Іванович
nvzakharchenko777@gmail.comОлексій Анатолійович
oleksiy.darakov@mzeid.in

МЕТОДИ ТА ПРИНЦИПИ У
ПЛАНУВАННІ РЕСУРСНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИРОБНИЧОГО
ПІДПРИЄМСТВА

METHODS AND PRINCIPLES IN
RESOURCE PROVISION PLANNING OF
PRODUCTION ENTERPRISE

д.е.н., професор, Одеський
національний політехнічний
університетстудент, Одеський
національний політехнічний
університет

Стаття присвячена визначенню змісту та суті методів та принципів при плануванні ресурсного забезпечення. В статті обґрунтована доцільність та необхідність використання цих методів на практиці.

Статья посвящена определению содержания и сути методов и принципов при планировании ресурсного обеспечения. В статье обоснована целесообразность и необходимость использования этих методов на практике.

The article is devoted to the definition of the content and essence of methods and principles when planning resource support. The article substantiates the feasibility and necessity of using these methods in practice.

Ключові слова: планування, план, метод планування

Ключевые слова: планирование, план, метод планирования

Keywords: planning, plan, method of planning

ВСТУП

У науковій літературі питання щодо планування ресурсного забезпечення, а саме дослідження методів та принципів висвітлюється досить обмежено. Основна увага приділяється коментарям та роз'ясненням основних положень щодо методів та принципів планування ресурсного забезпечення. Навіть в останніх публікаціях з аудиту, такі автори, як Абрютіна М.С., Брагін Л.А., Горемікін В.А., Ільїн А.І., Ліберман І.А. та інші достеменно не з'ясовують доцільність використання цих методів на практиці.

МЕТА РОБОТИ полягає у визначенні змісту та сутності методів планування та принципів ресурсного забезпечення виробничих підприємств.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet, нормативно-правові акти.

При проведенні дослідження використано методи структурно-логічного аналізу, порівняння та узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Планування – це процес визначення цілей і завдань підприємства на певну перспективу, та вибір оптимального шляху їх досягнення й ресурсного забезпечення.

План – це система взаємозалежних, об'єднаних загальною метою завдань, що забезпечують реалізацію цілей виробничої системи.

Планування об'єднує структурні підрозділи підприємства спільною метою, надає всім процесам односпрямованості й скоординованості, що дає змогу

найбільш повно й ефективно використовувати наявні ресурси, комплексно, якісно та своєчасно вирішувати різноманітні завдання управління [1].

Методологія планування базується на трьох складових: принципи планування, теорії планування і методи планування. Всі складові взаємозумовлені й доповнюють один одного.

Принципи планування – основні положення, що є вихідною базою для розробки планів будь-якого господарчого суб'єкта.

До найважливіших принципів планування відносяться:

– науковість: зображення в теорії й методах планування, вимог об'єктивних економічних законів. Ці закони мають об'єктивний характер і виявляються як тенденції перебігу економічних процесів. До економічних законів відносяться: попит та пропозиція, гранична корисність ресурсу, ефект масштабу та ін. Їх дія обумовлює необхідність планування і зображується у змісті та структурі планів господарчого суб'єкта, в економічних методах управління, вихідною основою яких є система планування;

– системність: підхід до підприємства як до складної виробничої соціально-економічної системи, що складається з ряду підсистем. Їх функціонування взаємопов'язано і впливає на ефективність всієї системи. У той же час підприємство є базовим елементом систем федерального і регіонального рівнів. Внаслідок цього система планування повинна пов'язувати в єдине ціле плани окремих підрозділів, всі види планів самого підприємства, а також враховувати вплив економічного середовища більш високого рівня: федерального і регіонального;

– цілеспрямованість планів: розробка ієрархічної системи цілей: генеральні, стратегічні та тактичні цілі; програми робіт та заходи. Плановані цілі повинні мати ресурсне, організаційне, інформаційне та методичне забезпечення. Передбачені в планах генеральні та стратегічні цілі є основою для розробки стратегічного плану. Вони деталізуються в тактичні завдання, на підставі яких розробляються тактичні плани. Подальша їх деталізація та уточнення відбуваються в поточних і оперативних планах;

– комплексність: зображення при плануванні діяльності всіх виробничих і управлінських підрозділів, а також облік фактичного і прогнозованого рівня розвитку техніки й технологій, організації виробництва та управління. Реалізація цього принципу показана в розробці системи планів (стратегічних, тактичних, оперативних) і взаємопов'язаних показників. Усяке кількісна і якісна зміна як зовнішніх, так і внутрішніх умов повинні зображатися в планах і показниках, а також враховуватися в економічних та соціальних результатах діяльності підприємства;

– збалансованість та ресурсне забезпечення планів: використання при розробці ресурсного забезпечення планів балансових методів планування, які порівнюють потреба в ресурсах і джерелах їх покриття. Балансові методи планування забезпечують безперервний хід виробничого процесу. Виділяють кілька видів балансів: виробничих потужностей, матеріально-технічного забезпечення, трудових ресурсів, фінансових коштів та ін. Розробка, аналіз і контроль балансів є запорукою обґрунтованості планів і передумовами їх успішного виконання;

– безперервність (перманентність): процес планування адекватний безперервному протіканню всіх бізнес-процесів, що є одним з головних принципів їх раціональної організації;

– гнучкість: своєчасна реакція на зміну зовнішнього середовища. Зміна ринкової кон'юнктури створює на підприємстві об'єктивні умови для коригування планів і внесення комплексних змін. Тому всі плани (як показує світова практика) повинні мати резерви виробничих потужностей (10 – 15%) і запаси матеріальних ресурсів на нормативному рівні;

– оптимальність: передбачає вибір найбільш доцільного методу використання ресурсів шляхом розробки оптимального варіанту плану з погляду прийнятого критерію (наприклад, максимізація прибутку, мінімізація витрат). Процес планування відноситься до оптимізації виробничої потужності, виробничої програми, завантаження устаткування.

– принцип ефективності: вимагає розробки такого варіанту плану, який при обмежених ресурсах забезпечить максимум ефективності (прибутку). Крім того, витрати на сам процес планування не повинні перевищувати ефект від його реалізації;

– індуктивність: рекомендаційний характер розроблюваних державних планів. Економічний стан підприємства зображає система показників (індикаторів) – державні інвестиції, податки, тарифи, мита. Індикатори дозволяють вивести підприємство (при збереженні економічної свободи), на новий рівень розвитку [2].

Метод планування – сукупність способів, що використовуються для розрахунку планових показників, складання плану в цілому, формування та управління процесом планування. Коло методів, до яких можна вдаватися при розробці планів, дуже широкий: від загальнонаукових (системний підхід, комплексний підхід, історичний підхід, моделювання, експериментування, соціологічні дослідження) до спеціальних – складання планів певного виду. Основні методи планування та їхня класифікаційна ознака наведені в табл. 1.

Таблиця 1

Класифікація методів планування

Класифікаційна ознака	Метод планування
Вихідна позиція для розробки плану	– ресурсний – планування з орієнтацією на наявні ресурси; – цільовий – планування, спрямоване на досягнення поставлених цілей.
Принципи визначення планових показників	– екстраполяційний – визначення напрямків розвитку підприємства на основі ретроспективних тенденцій; – інтерполяційний – спочатку це окреслення цілей, а потім планування проміжних показників діяльності.
Спосіб розрахунку планових показників	– дослідно-статистичний, що передбачає планування на основі розрахунків середніх величин показників діяльності підприємства у минулому; – факторний – це планування на основі аналізу впливу окремих чинників на динаміку показників діяльності підприємства; – нормативний – це планування показників на основі прогресивних норм використання ресурсів.
Узгодженість ресурсів і потреб	– балансовий, що передбачає розробку таблиць-балансів, в яких зіставляють джерела надходження ресурсів і напрямки їх витрачання; – матричний, що передбачає побудову моделей взаємозв'язків між виробничими підрозділами підприємства і показниками діяльності.

Методи планування визначаються видом планованого показника або заходу та його місцем у системі планування, а також можливостями фірми. В даний час для реалізації процесу планування розроблені та використовуються найскладніші економіко-матема-

тичні методи та моделі, які реалізуються внаслідок застосування інформаційних технологій – пакетів прикладних програм. Однак не можна забувати, що їх впровадження та підтримка вимагають значних витрат.

При плануванні використовується весь спектр методів пошуку, обґрунтування і вибору економічних показників: експериментування, нормативний, балансовий, системно-аналітичний, програмно-цільовий, евристичний, економіко-математичний, інженерно-економічний, проектно-варіантний і т. д.

Для підвищення гнучості та ефективності системи вибір методу планування на тому чи іншому рівні повинен здійснюватися суб'єктом планування – менеджером, фахівцем, який відповідає за виконання даної роботи.

Прогнозування потреби в ресурсах доцільно здійснювати із застосуванням системи методів. Вибір тих чи інших методів залежить від рівня планування та управління, тимчасового аспекту, наявності необхідних вихідних даних для проведення розрахунків.

Для ефективного ресурсного забезпечення діяльності підприємств необхідний інструментарій, що дозволяє управляти відповідними функціями, а також рівнем необхідних витрат. У зв'язку з цим першочерговим завданням є планування ресурсного забезпечення діяльності підприємств.

Як функція менеджменту, планування – це безперервний процес встановлення і уточнення цілей та завдань, функціонування і розвитку підприємства. Крім того, планування – це:

- процес виявлення ресурсів і встановлення пропорцій між ресурсами і виробництвом;
- програмування, засноване на детальних розрахунках;
- розробка плану та його коригування, а також, прогнозування, обґрунтування, конкретизацію і опис діяльності господарюючого суб'єкта на найближчу і віддалену перспективу [3].

Тобто, стосовно ресурсному забезпечення, планування – це безперервний процес встановлення та уточнення цілей і завдань ресурсного забезпечення діяльності підприємства і його підрозділів, формування повного складу і оптимальної структури ресурсів, необхідних для забезпечення діяльності підприємства, розробки планів по їх залученню, використанню, відтворення і утилізації, виходячи з наявного ресурсного потенціалу підприємства, сформованих умов функціонування і програми виробництва.

Мета планування ресурсного забезпечення – планомірне формування ресурсної бази підприємства для забезпечення його безупинного функціонування. До завдань планування відносяться визначення коштів, ризиків і альтернатив досягнення цілей планування. При цьому план повинен містити:

- проміжні та кінцеві цілі і завдання ресурсного забезпечення діяльності підприємства;
- прогноз розвитку підприємства, виходячи з тенденцій на ринках збуту продукції та ринках ресурсів;
- пріоритети в розподілі ресурсів;
- стратегії на випадок надзвичайних обставин;
- координаційні механізми.

При цьому завжди існує ймовірність помилки через невизначеності в зовнішньому середовищі. Не зважаючи на це, планування дозволяє зменшити

невизначеність майбутнього і забезпечити ефективне функціонування і розвиток підприємства.

Серед функцій планування ресурсного забезпечення підприємств слід виділити основні:

- прогнозування – передбачення й обґрунтування очікуваного і бажаного стану діяльності підприємства в процесі обліку і аналізу сукупності необхідних, наявних, залучених і використовуваних ресурсів;
- ініціювання – активізація, стимулювання і мотивація запланованих дій, проектів і угод по процесам ресурсного забезпечення діяльності підприємства;
- оптимізація – забезпечення вибору можливого і найкращого варіанта розвитку підприємства в конкретній соціально-економічній середовищі при певному рівні розвитку ресурсного забезпечення його діяльності;
- створення інформаційної бази для інформаційного забезпечення діяльності підприємства, упорядкування та систематизації інформаційних потоків, а також для контролю стану ресурсного забезпечення підприємства;
- координація і інтеграція діяльності структурних підрозділів і працівників підприємства, залучених в процеси ресурсного забезпечення;

Реалізація зазначених функцій ресурсного забезпечення підприємств здійснюється за допомогою сукупності методів, представлених в табл. 2.

Сутність планування ресурсного забезпечення підприємств розкривається в таких аспектах:

- початкова базисна передумова планування ресурсного забезпечення – необхідність безперервного рентабельного функціонування підприємства.

На основі прогнозних розрахунків на рівні підприємств, організацій, галузей і на макrorівні формується зведена потреба в ресурсах в масштабах народного господарства, яка може уточнюватися в процесі балансових розрахунків;

- планування ресурсного забезпечення – діяльність, здійснювана безперервно, виходячи з наявних оперативних даних.

На закінчення даного питання слід повторити, що прогнозування потреби в ресурсах доцільно здійснювати із застосуванням системи методів: екстраполяції, нормативного, методу аналогії, типових представників, індексного, рецептурного складу, оптимізації, визначення запасів [4].

Нинішня ситуація в Україні підтверджує ту відому істину, що коли назріла потреба у загальних змінах, тоді часткові перетворення зовсім нічого не дають, а то й можуть призвести до негативних результатів. Розглянуті принципи, функції та методи планування ресурсного забезпечення в своїй сукупності та у взаємозв'язку з метою і завданнями планування розкривають теоретико-методологічні особливості планування ресурсного забезпечення. Застосування даних методів на практиці дозволить підвищити ефективність планування ресурсного забезпечення підприємствах.

Основні методи планування ресурсного забезпечення підприємства

Метод	Сутність методу
Балансовий	Складання балансів основних видів ресурсів, облік яких можливий в натуральних та цінових показниках (матеріальні, фінансові, трудові).
Нормативний	Застосування обґрунтованих норм та нормативів використання кожного виду ресурсів в процесі виробничої діяльності підприємства.
Програмно-цільовий	Побудова дерева цілей, формування програм з їх реалізації та визначення ресурсів з урахуванням чинних обмежень.
Планування по техніко-економічним чинникам	Передбачає облік сукупності факторів: – техніко-технологічних; – інфляція; – удосконалення організації виробництва та праці; – зміна складу та обсягу виробленої продукції.
Економіко-математичне моделювання	Побудова моделей ресурсного забезпечення, з використанням економіко-математичного інструментарію.

ВИСНОВКИ

Спланувати діяльність підприємства – значить скласти план його функціонування та розвитку й надалі контролювати виконання цього плану. Планування діяльності підприємства полягає в обробці інформації з обґрунтування майбутніх дій і у визначенні найкращих способів досягнення намічених підприємством цілей.

В сучасних економічних умовах планування діяльності підприємства безпосередньо пов'язане з маркетингом. Можна сказати, що планування підприємницької діяльності - це технічна сторона маркетингу (або ж маркетинг представляє собою змістовну сторону планування).

Основне завдання планування – розробити програму дій для отримання підприємством максимально можливого прибутку як результату узгодженого здійснення його найважливіших функцій: виробничої,

інноваційної, технологічної, організаційної, соціальної та ін..

Планування діяльності підприємства повинно здійснюватися згідно з такими принципами: конкретність і вимірність планів підприємства; принцип маржинальності; орієнтованість у часі; досяжність показників плану підприємства, реалістичність плану; гнучкість; комплексність; несуперечність; обов'язковість виконання плану.

Список використаних джерел

1. Абрютіна М.С. Економічний аналіз торговельної діяльності. – М.: Річ навіть і сервіс, 2000. – 512 с.
2. Афітов Е.А. Планування на підприємстві. – М.: Вишешая школа, 2006. - 302 с.
3. Бабич Т.М., Кузьбожев Е.Н. Планування на підприємстві. – М.: КноРус, 2005. – 336 с.
4. Бланк І.А. Торговий менеджмент. – М.: Ельга, Ніка-Центр, Екслібрис, 2004. - 784 с.